

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

УДК 339.924

JEL Classification: F02

DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.34.2025.341968>

Радзієвська С. О.

докторантка кафедри міжнародних економічних відносин

ORCID ID: 0000-0002-3680-7952

Державне некомерційне підприємство

«Державний університет «Київський авіаційний інститут»

УПРАВЛІННЯ ЄС В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ТОРГОВЕЛЬНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

ЄС – союз, члени якого перебувають на різних стадіях інтеграції, що створює виклики для ефективного функціонування найрозвиненішого інтеграційного об'єднання у світі, який поступово втрачає позиції порівняно із іншими регіональними інтеграційними об'єднаннями в умовах глобальної торговельної невизначеності. На сучасному етапі розвитку ЄС поєднує в собі риси як федеративних, так і конфедеративних утворень, а також містить елементи наднаціональної міжнародної організації. Публікацію присвячено аналізу експорту та імпорту товарів ЄС та обґрунтуванню необхідності підвищення конкурентоспроможності ЄС як шляхом розроблення та імплементації єдиної політики: торговельної, безпекової, індустріальної, монетарної, фінансової тощо, так і завдяки посиленню наднаціональності в ЄС й удосконаленню якості функціонування наднаціональних органів управління. Використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, серед яких: метод експертних оцінок, методи порівняльного, статистичного аналізу тощо. Інформаційну базу роботи становлять офіційні публікації ЮНКТАД, наукові праці дослідників. Зміцнення наднаціональності в ЄС є основою формування його суверенітету як єдиного цілого, що підвищуватиме конкурентоспроможність ЄС в умовах глобальної торговельної невизначеності.

Ключові слова: регіональне інтеграційне об'єднання, Європейський Союз, торговельна політика ЄС, експорт товарів ЄС, імпорт товарів ЄС, посилення наднаціональності в ЄС, суверенітет ЄС.

Radziyevska Svitlana

State Non-Commercial Company

“State University “Kyiv Aviation Institute”

THE EU GOVERNANCE AMID GLOBAL TRADE UNCERTAINTY

The objective of this publication is to analyze the dynamics of the EU merchandise exports and merchandise imports, as well as to substantiate the need to enhance the EU's competitiveness both by elaborating and implementing a common and single EU policy across various sectors, e.g.: trade, security, industrial, monetary, fiscal, etc., and by strengthening supranationality in the EU. The member states of the EU are at different integration stages which creates challenges for the effective functioning of the most integrated bloc as a single entity in the world economy. Amid global turbulence the EU is gradually losing ground compared to other key leading countries and regional integration groups: the calculations reveal that the EU's share of population, GDP, trade in goods over 2015–2024 in the world has been declining. It is emphasized in the documents that the EU trade policy is elaborated to benefit the EU businesses, farmers, consumers; to promote open, rules-based trade between the EU and non-EU countries with the aim of reducing the economic dependencies on non-EU countries and to ensure the global supply chains are working for prosperity of the EU thereby helping to increase the EU's economic security. At present the EU represents a unique and hybrid system which combines the features of both federal and confederal entities, as well as the elements of the supranational international organization. While the EU has a central government and federal institutions that exercise authority over member states, the countries themselves retain substantial national sovereignty and control over the EU's fundamental treaties, which is a key characteristic of a confederation. It is substantiated that the EU should evolve towards federation rather than confederation in order to survive amid trade uncertainty. The theoretical and methodological basis of the study is the fundamental provisions of modern economic theory and the works of leading Ukrainian and foreign scholars. General scientific and special research methods have been employed, including expert assessments, comparative and statistical analysis. The main conclusion is that the strengthening of supranationality in the EU should serve the basis for forming its sovereignty as a single entity which will ultimately contribute to more solid position in the global economy amid trade turbulence.

Keywords: regional integration bloc, European Union, EU trade policy, EU merchandise exports, EU merchandise imports, strengthening of supranationality in the EU, EU sovereignty.

Постановка проблеми. Сучасний Європейський Союз – це союз, країни-учасниці якого перебувають на різних стадіях інтеграції, що створює серйозні виклики для ефективного функціонування найрозвиненішого інтеграційного об'єднання у світі, особливо в сучасних умовах глобальної турбулентності. На даному етапі розвитку ЄС поєднує в собі риси як федеративних, так і конфедеративних утворень, а також містить елементи наднаціональної міжнародної організації.

Згідно із місією Генерального управління торгівлі Єврокомісії, торговельна політика ЄС розробляється та впроваджується з метою забезпечення процвітання, солідарності та безпеки в Європі. У документах наголошено, що торговельна політика спрямована на сприяння відкритій торгівлі між країнами ЄС та має здійснюватися на основі встановлених правил з країнами, які не входять до ЄС. Торгівля ЄС з іншими країнами світу має створювати робочі місця в Європі, а також посилювати позиції європейських підприємств, фермерів та споживачів у світі. Водночас торговельна політика ЄС має сприяти зниженню економічної залежності ЄС від країн, котрі не входять до ЄС, а також підтримувати функціонування глобальних ланцюгів постачання, тим самим підвищуючи економічну безпеку ЄС [12]. На наш погляд, розв'язання вищезазначених проблем, як і успішне подолання інших глобальних викликів в умовах торговельної невизначеності, залежить від якості управління ЄС, посилення наднаціональності в ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Глибоко і всебічно становлення, розвиток, проблеми та кризи функціонування ЄС розглядаються у фундаментальних працях багатьох як українських, так і зарубіжних учених. Наприклад, українська дослідниця О.В. Баштанник висвітлює взаємодію національних держав у межах інтеграційних утворень [1]. Відомий учений Л.Л. Кістерський пропонує вирішення проблем шляхом використання аксіологічного підходу [3]. С.В. Толстов фокусується на стратегічних аспектах розвитку ЄС в умовах перехідного стану міжнародної системи [6]. Б. Фассбендер деталізує питання суверенітету держав-членів ЄС з точки зору міжнародного права. Зарубіжні учені присвячують наукові роботи пошуку балансу між національним та наднаціональним рівнями в ЄС для посилення його позицій в умовах глобальної турбулентності [10;11].

Формулювання цілей статті. Метою публікації є аналіз динаміки експорту та імпорту товарів ЄС протягом 2015–2024 рр. за даними ЮНКТАД, а також обґрунтування необхідності підвищення конкурентоспроможності ЄС шляхом розроблення й імплементації єдиної політики та посилення наднаціональності в ЄС.

Виклад основного матеріалу. Початком формування ЄС вважається 1951 рік, коли у Парижі за пропозицією міністра закордонних справ Франції Р. Шумана було підписано Договір щодо заснування Європейського об'єднання вугілля і сталі («план Шумана») у складі Бельгії, Франції, Німеччини, Італії, Люксембургу та Нідерландів.

У контексті даного дослідження необхідно пригадати Лісабонський договір, що доповнює Договір про ЄС та Договір про заснування Європейського Співтовариства, який було ініційовано як конституційний проект наприкінці 2001 р. (декларація Європейської Ради про майбутнє Європейського Союзу, або Лакенська декларація). Вже у 2002–2003 рр. було розроблено проект Договору про

Конституцію ЄС (Конституційний договір). Процес, що призвів до укладення Лісабонського договору, є результатом негативного результату двох референдумів щодо Конституційного договору в травні та червні 2005 року, у відповідь на що Європейська Рада вирішила провести дворічний «період роздумів». Врешті-решт, на основі Берлінської декларації (березень 2007 р.), Європейська Рада 21–23 червня 2007 р. прийняла детальний мандат для наступної Міжурядової конференції (МК) під головуванням Португалії. МК завершила свою роботу в жовтні 2007 року. Договір було підписано Європейською Радою у Лісабоні 13 грудня 2007 р. і ратифіковано усіма державами-членами. Лісабонський договір набрав чинності 1 грудня 2009 року [13].

З нашої точки зору, Р. Гебель у своїй роботі слушно фокусується на переході від національного до наднаціонального рівня в управлінні ЄС й досліджує поступове зміцнення наднаціональних елементів в ЄС, починаючи з його заснування як Європейського економічного співтовариства (СЕС) і до сучасного ЄС, причому Лісабонський договір відіграв ключову роль у цій еволюції. Р. Гебель демонструє вплив Лісабонського договору на особливості реформування інституційної структури ЄС, його роль у посиленні Парламенту та Європейської Ради, а також у створенні нових посад та формуванні координаційних структур, особливо у сфері зовнішньої політики [10].

На особливу увагу заслуговує також публікація Б. Фассбендера, в якій розглядається питання суверенітету держав-членів ЄС з точки зору загального міжнародного права. У першій частині Б. Фассбендер робить спробу визначити сучасне значення суверенітету в міжнародному праві. Як орієнтир використовуються три основні підходи до суверенітету, а саме: розуміння суверенітету як незалежності, як прямих правових відносин між державою та міжнародним правом та як автономії держав у рамках конституції міжнародного співтовариства. У другій частині статті критерії цих трьох підходів застосовуються до держав-членів ЄС. У ній також розглядається питання про те, чи можна сам ЄС кваліфікувати як суверенний, а також питання «спільного» або «розділеного» суверенітету в Європі. У висновку в третій частині висловлюється заклик захищати концепцію наднаціоналізму, встановлену в Європі після Другої світової війни, на противагу ідеї державного суверенітету [8].

Необхідно враховувати й те, що правові принципи функціонування ЄС, серед яких і принцип верховенства права ЄС, котрий означає, що правові норми, які входять у право ЄС, мають пріоритет перед правилами, що закріплені у законодавстві окремої держави-члена, навіть якщо відповідна країна голосувала проти прийняття даного документа. Головним гарантом дотримання принципу верховенства усіх правових актів ЄС є Європейський суд. Принцип прямої дії права ЄС, як і принцип верховенства права ЄС, встановлений рішеннями Європейського суду. Спостерігається поступове посилення наднаціональних інструментів регулювання господарської та політичної діяльності країн-членів ЄС, що відповідає зовнішньоекономічним і політичним інтересам США. У світлі виходу з ЄС Великої Британії [17], на думку деяких учених, ЄС зможе зберегтися лише за умов єдиної законодавчої, фінансової та економічної систем, внаслідок чого сформується єдиний надєвропейський уряд, процес, що власне й почав запроваджуватися євро-

пейською бюрократією у Брюсселі під силовим тиском Німеччини, Франції [2, с. 79].

З огляду на вищезазначене, важливим стає питання формування єдиної для регіонального об'єднання ідентичності, яке представляє собою надзвичайно складне завдання. Досвід формування й розвитку ЄС дає можливість науковцям дійти такого висновку: «Штучність цілеспрямовано створеної й поширеної загальноєвропейської ідентичності програє в боротьбі з ідентичностями укоріненого типу, з якими співвідносять себе громадяни» [1, с. 176.] За таких умов необхідно пригадати погляди представників радикального євроскептицизму, які розглядають ЄС як організацію, що діє всупереч національним інтересам корінних європейських народів і виступають за повернення європейським країнам повного національного суверенітету у зовнішній і внутрішній політиці, за вихід їх країн із ЄС шляхом проведення загальнонаціональних референдумів за зразком референдуму, який відбувся у Великій Британії. Майбутні відносини між європейськими країнами радикальні євроскептики розглядають як спільноту дружніх, незалежних, повністю суверенних країн. При цьому економічна інтеграція між європейськими країнами повинна обмежуватися зоною вільної торгівлі (ЗВТ), яка не передбачає ніяких наднаціональних органів і єдиної митної і зовнішньоекономічної політики [7, с. 18]. У схваленій 28 червня 2016 р. «Глобальній стратегії ЄС у сфері зовнішньої політики та безпеки» стан справ відверто названо «екзистенційною кризою» як усередині ЄС, так і за його межами [6, с. 9.].

Як вже зазначалося, 31 грудня 2020 року Велика Британія вийшла зі складу ЄС. Це довело, що вихід із ЄС є не лише теоретично можливим. З демократичної точки зору, вихід Великої Британії із ЄС був (у певному сенсі позитивним) процесом, який підкреслив, що ЄС є об'єднанням суверенних держав, яке не використовує свою владу, застосовуючи силу. Проте вихід Великої Британії з ЄС порушує питання: чи інші держави-члени також відвернуться від ЄС? [9].

Беручи до уваги вищезазначене, зауважимо, що спеціальний випуск журналу "West European Politics" присвячено цій проблемі. У журналі наголошено на актуальності проблем безпеки, які у столицях країн ЄС та Брюсселі особливо загострилися у червні 2016 року, тобто відразу після проведення референдуму про вихід Великої Британії з ЄС. Підкреслено, що існували побоювання щодо ефекту доміно та подальшої фрагментації і без того розділеного ЄС. Сім років по тому стало очевидно, що тріумфальність євроскептиків швидко згасла, а ЄС-27 продемонстрував надзвичайну єдність. Це вимагало тривалих колективних зусиль, щоб стримати кризу членства та зберегти політичну систему ЄС. Проте автори зазначеного

специвипуску ставлять під сумнів твердження, що тривога була безпідставною, і пояснюють, чому цей гіпотетичний сценарій не реалізувався, незважаючи на те, що було виявлено потенціал для різних видів криз членства у майбутньому. Теоретично це підтверджує розуміння ЄС як політичної системи, яка є крихкою, але здатна захищати проникні кордони, здійснювати владний вплив на учасників об'єднання та мобілізувати мінімальну лояльність, коли весь режим інтеграції перебуває під загрозою [11].

Тобто, аналіз вищенаведеної спеціальної наукової літератури дозволяє дійти висновку щодо важливості посилення наднаціональності в ЄС для його життєздатності у майбутньому. Необхідно також наголосити на актуальності розв'язання проблеми підвищення конкурентоспроможності ЄС шляхом розроблення та імплементації єдиної наднаціональної політики, що має стати імперативом як для всіх, так і для кожної країни-учасниці об'єднання.

Для аналізу розвитку ЄС використовуватимемо дані UNCTAD. Показники ВВП (рівень економічної активності), чисельності населення (демографічний аспект) та торгівлі (експорт і імпорт товарів) регіонального об'єднання подано у табл. 1–3 та на рис. 1. Ключовим для підвищення показників є розроблення та імплементація єдиної наднаціональної політики: торговельної, безпекової, індустріальної, монетарної, фінансової тощо.

У табл. 1 представлено динаміку виробництва номінального ВВП ЄС, а також динаміку його частки у світовому номінальному ВВП протягом 2015–2024 років. Так, якщо у 2015 р. ВВП ЄС становив 16'067'827 млн дол. США, то у 2024 р. – 19'381'983 млн дол. США, тобто збільшився лише на 3'314'156 млн дол. США протягом досліджуваного періоду. Розрахунки засвідчують, що питома вага ВВП ЄС у світовому ВВП становить: 21,49% у 2015 р.; 21,93 – у 2018; 17,96 – у 2019; 18,07 – у 2020; 17,87 – у 2021; 16,72 – у 2022; 17,55 – у 2023; 17,56% – у 2024 році.

Наведені на рис. 1 дані демонструють, що питома вага населення ЄС у населенні світу характеризується тенденцією до скорочення, навіть без Великої Британії і не дивлячись на міграційні процеси (5,71% – у 2020 р.; 5,66 – у 2021; 5,63 – у 2022; 5,6 – у 2023 відповідно): з 6,899% у 2015 р. до 5,543% – у 2024 році.

Відомо, що ЄС як найрозвиненіше об'єднання з точки зору інтеграційних процесів посідає друге місце серед угруповань за величиною ВВП слідом за ЮСМКА, а також виступає одним із ключових гравців у світовому господарстві. Для посилення своїх позицій ЄС не лише намагається використати зовнішнє середовище та зв'язки з ним у своїх інтересах, але й робить певний внесок у його стабільність і безпеку. Констатуємо, що спільна

Таблиця 1

Динаміка ВВП* ЄС**, 2015–2024, млн дол. США

	2015	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Світ	74'753'058	85'304'000	88'007'381	85'789'779	97'917'487	101'629'391	105'943'460	110'353'834
ЄС (2020) та його частка у світовому ВВП, %	16'067'827 21,49	18'708'441 21,93	15'810'316 17,96	15'505'587 18,07	17'497'821 17,87	16'995'753 16,72	18'590'858 17,55	19'381'983 17,56

*Gross domestic product: US\$ at current prices. Last updated 14 Jul. 2025

**Дані за 2015 р. та за 2018 р. з Великою Британією, яка була учасницею об'єднання протягом 1973–2020 років. Велика Британія вийшла з ЄС в результаті референдуму (Brexit), який відбувся у 2016 році.

Джерело: розраховано за даними [14–16]

торговельна політика посідає особливе місце в ЄС, її розроблення і реалізація згідно з цілями, визначеними у статті 207 Договору про функціонування ЄС, є однією із виняткових компетенцій ЄС, делегованих Європейській комісії відповідно до статті 3 вищезазначеного Договору. Підсумуємо, головною інституцією, яка несе відповідальність за розробку і реалізацію торговельної політики ЄС, є Європейська комісія.

Перейдемо до аналізу динаміки торгівлі товарами та послугами ЄС.

На рис. 2 представлено динаміку експорту та імпорту товарів ЄС.

Експорт товарів ЄС характеризується нестабільною тенденцією до збільшення (табл. 2). Так, якщо у 2015 р. експорт товарів становив 5'387'313 млн дол. США, то у 2024 р. – 7'150'441 млн дол. США, тобто збільшився

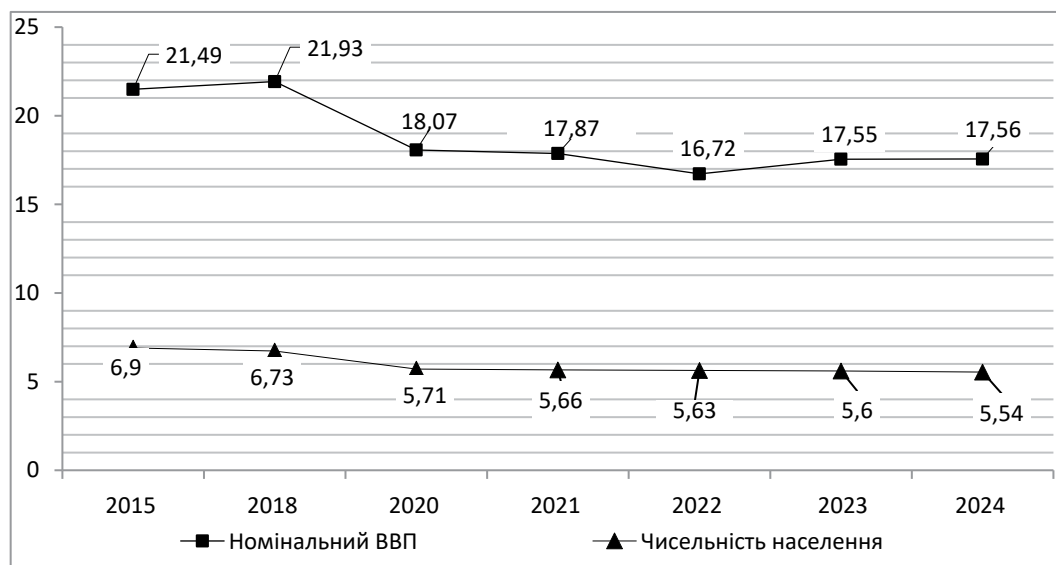

Рис. 1. Динаміка частки номінального ВВП* ЄС* у світовому ВВП та динаміка частки населення* ЄС*** у населенні світу, 2015–2024, %**

*Gross domestic product: US\$ at current prices. Last updated 14 Jul. 2025

**Population, absolute value in thousands. Population refers to de facto population in a country, area or region as of 1 July of the indicated year. Last updated 11 Sept. 2024.

***Дані за 2015 р. та за 2018 р. з Великою Британією, яка була учасницею об'єднання протягом 1973–2020 років. Велика Британія вийшла з ЄС в результаті референдуму (Brexit), який відбувся у 2016 році.

Джерело: розраховано за даними [14–16]

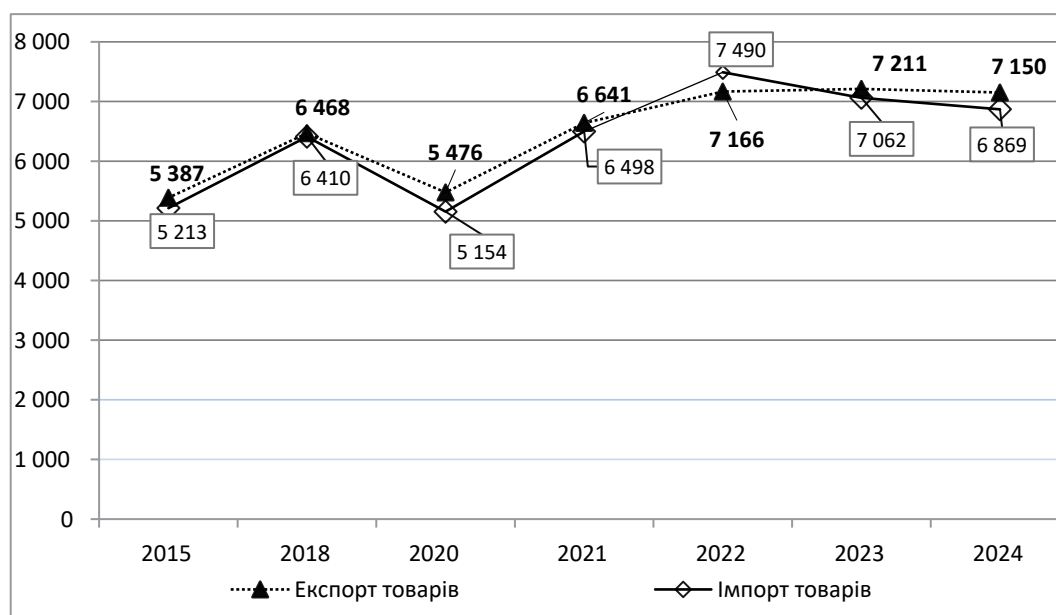

Рис. 2. Динаміка експорту та імпорту товарів ЄС, 2015–2024, млрд дол. США

*Merchandise trade: the value of total merchandise exports and imports, expressed in United States dollars at current prices. Last updated 16 Apr. 2025.

**Дані за 2015 р. та за 2018 р. з Великою Британією, яка була учасницею об'єднання протягом 1973–2020 років.

Джерело: розраховано за даними [14–16]

майже у 1,33 раза. Що ж стосується товарного імпорту ЄС, то у 2015 р. він становив 5'213'104 млн дол. США, а у 2024 р. – 6'869'313 млн дол. США: збільшився у понад 1,31 раза (табл. 2).

В умовах загального нестабільного зростання обсягів торгівлі товарами, що характеризується здебільшого періодами зниження, як демонструють розрахунки табл. 2 (12'878'530 млн дол. США у 2018 р.; 11'369'802 у 2019; 10'630'000 у 2020; 13'138'301 у 2021; 14'656'630 у 2022; 14'273'492 у 2023), протягом 2015–2024 рр. обсяг торгівлі товарами ЄС все ж таки зріс у понад 1,32 раза: починаючи із 10'600'417 млн дол. США у 2015 р. й завершуючи 14'019'754 млн дол. США у 2024 році.

У 2022 р. негативне сальдо торгівлі товарами ЄС становило 323'814 млн дол. США, при цьому спостерігаємо значне покращення ситуації у 2024 р. – позитивне сальдо вже дорівнює 281'128 млн дол. США.

Як засвідчують розрахунки, представлені у табл. 3, протягом 2015–2024 рр. на ЄС припадає орієнтовно 30% світового як експорту, так і імпорту товарів.

Питома вага експорту товарів ЄС в усьому товарному експорті світу коливається у межах між 28,78% та 33,25% відповідно та характеризується тенденцією до зниження ($y = -0.537x + 33.105$): 32,55% у 2015 р.; 33,25 – у 2018; 30,65 – у 2019; 31,03 – у 2020; 29,79 – у 2021; 28,78 – у 2022; 30,19 – у 2023; 29,27% – у 2024 році. Частка експорту товарів ЄС в усьому обсязі товар-

ного експорту світу зменшується – з 32,55% до 29,27% (табл. 3; рис. 3).

Питома вага імпорту товарів ЄС в усьому товарному імпорті світу коливається у межах між 27,76% та 32,38% відповідно та характеризується також тенденцією до повільного скорочення ($y = -0.481x + 31.679$): 31,39% у 2015 р.; 32,38 – у 2018; 28,69 – у 2019; 28,83 – у 2020; 28,79 – у 2021; 28,19 – у 2022; 29,09 – у 2023; 27,76% – у 2024 році. Частка імпорту товарів ЄС в усьому обсязі товарного імпорту світу зменшується – з 31,39% до 27,76% (табл. 3).

Таким чином, результати дослідження здійснених розрахунків вказують на тенденції до зниження всіх обраних для аналізу показників ЄС.

Доречно зазначити, що розрахунки, зроблені у попередній публікації на основі статистичних даних ЮНКТАД у жовтні 2025 р., вказують, що в 2015 р. серед обраних інтеграційних об'єднань за регіональним номінальним ВВП перше місце посідала НАФТА: ВВП НАФТА становив 27,62% світового ВВП; ЄС був на другому місці (21,49%); МЕРКОСУР – на третьому (4,69%). З 2015 по 2023 рр. частка ЮСМКА (НАФТА) у світовому ВВП зросла з 27,62% до 29,77%; ЄС – знизилася з 21,49% до 17,51%; МЕРКОСУР – з 4,69% до 2,79% [4; 5, с. 232–233].

Констатуємо, що у 2023 р. регіональний номінальний ВВП Регіонального всеохоплюючого економіч-

Таблиця 2

Динаміка експорту, імпорту, сальдо та обсягу торгівлі товарами ЄС, 2015–2024, млн дол. США

	2015	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Експорт товарів	5'387'313	6'468'341	5'825'391	5'475'896	6'640'505	7'166'408	7'211'333	7'150'441
Імпорт товарів	5'213'104	6'410'189	5'544'411	5'154'104	6'497'796	7'490'222	7'062'159	6'869'313
Сальдо торгівлі товарами	174'209	58'152	280'980	321'792	142'709	-323'814	149'174	281'128
Обсяг торгівлі товарами	10'600'417	12'878'530	11'369'802	10'630'000	13'138'301	14'656'630	14'273'492	14'019'754

*Merchandise trade: the value of total merchandise exports and imports, expressed in United States dollars at current prices. Last updated 16 Apr. 2025.

**Дані за 2015 р. та за 2018 р. з Великою Британією, яка була учасницею об'єднання протягом 1973–2020 років.

Джерело: розраховано за даними [14–16]

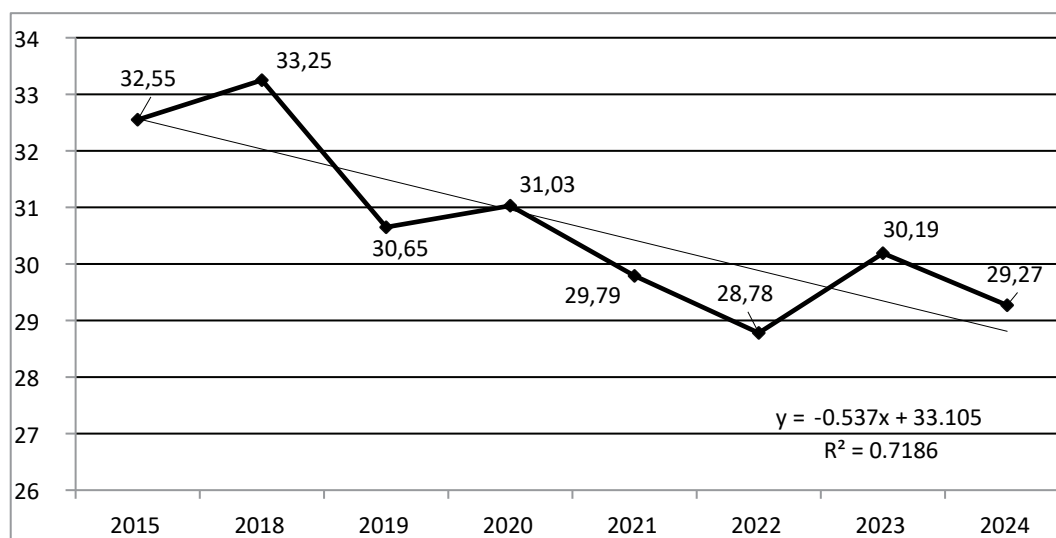

Рис. 3. Динаміка питомої ваги експорту товарів ЄС* в усьому товарному експорті світу, 2015–2024, %

*Дані за 2015 р. та за 2018 р. з Великою Британією, яка була учасницею об'єднання протягом 1973–2020 років.

Джерело: розраховано за даними [14–16]

Таблиця 3

**Динаміка питомої ваги експорту та імпорту товарів ЄС
в усьому товарному експорті та імпорті світу, 2015–2024, %**

	2015	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Світовий експорт товарів, млн дол. США	16'551'591	19'453'362	19'008'086	17'647'637	22'289'712	24'904'376	23'886'067	24'430'869
Частка ЄС у світовому експорті товарів, %	32,55	33,25	30,65	31,03	29,79	28,78	30,19	29,27
Світовий імпорт товарів, млн дол. США	16'607'237	19'793'724	19'322'626	17'878'812	22'571'501	25'661'498	24'277'999	24'747'041
Частка ЄС у світовому імпорті товарів, %	31,39	32,38	28,69	28,83	28,79	29,19	29,09	27,76

*Merchandise trade: the value of total merchandise exports and imports, expressed in United States dollars at current prices. Last updated 16 Apr. 2025.

**Дані за 2015 р. та за 2018 р. з Великою Британією, яка була учасницею об'єднання протягом 1973–2020 років.

Джерело: розраховано за даними [14–16]

ного партнерства (РВЕП / RCEP, угода набрала чинності 1 січня 2022 року) становив 29'481 млрд дол. США, або 28,07% світового ВВП, тобто блок посів друге місце серед інтеграційних угруповань світу після ЮСМКА (31'262 млрд доларів). Очевидно, що КНР відіграє ключову роль у РВЕП, яке вважається ініціативою АСЕАН: протягом 2015–2023 рр. частка номінального ВВП АСЕАН у світі зросла з 3,28% до 3,59%.

Як бачимо, ЄС втрачає позиції, хоча і є найрозвиненішим у світі з точки зору проходження стадій інтеграції: від ЗВТ до економічного і валютного союзу. Більшість інтеграційних угруповань знаходиться на етапі ЗВТ. Наступний етап – формування митного союзу (МС), яке характеризується встановленням спільного для всіх країн-членів зовнішнього тарифу, чим фактично закладається формування централізованого єдиного органу управління об'єднанням. Наступні етапи розвитку інтеграційних об'єднань – спільний ринок, економічний союз і повна економічна інтеграція забезпечують на додаток до торговельної виробничу інтеграцію. Особливого значення на етапі утворення економічного союзу набуває факт остаточного формування наднаціонального органу управління, який фактично стає результатом розвитку запровадження на етапі МС спільного зовнішнього тарифу і завданням якого є гармонізація економічної політики країн-учасниць, а з часом і запровадження єдиної економічної політики союзу. Наднаціональний орган управління створюється шляхом передачі йому частини функцій національними органами регулювання економік країн-учасниць союзу і тим самим стає наднаціональним органом, наділеним правом приймати рішення щодо розвитку об'єднання з позиції спільних інтересів, як єдиної організації і нести за них відповідальність.

Повна економічна інтеграція передбачає остаточне злиття національних економік у єдину економіку з єдиною валютою і спільним Центральним банком. Політичний союз країн, що формують інтеграційне об'єднання, вважається теоретично найвищою формою інтеграції, яка передбачає укладання політичного договору і пере-

дачу національними урядами наднаціональним органам більшої частини власних повноважень стосовно третіх країн, що фактично означає створення регіональної держави та втрату національними державами-членами об'єднання управлінських повноважень при збереженні ними права виходу з об'єднання на основі прямого волевиявлення (референдуму) населення держави-члена, яка має намір вийти з об'єднання. Вихід Великобританії з ЄС засвідчує, що ЄС – майже регіональна держава чи близька до такого стану.

Наднаціональні органи управління мають керуватися інтересами регіонального союзу як єдиного цілого, а не інтересами окремих, зокрема, найпотужніших учасниць угруповання. На даному етапі свого розвитку ЄС є унікальним утворенням, що поєднує в собі риси як федеративних, так і конфедеративних утворень, містить елементи наднаціональної міжнародної організації. Посилення наднаціональності в ЄС знаходиться у прямій залежності від формування спільної для об'єднання ідентичності, яка і стане основою формування суверенітету блоку як єдиного цілого, а не механічної суми суверенітетів окремих держав ЄС. Таким чином ЄС еволюціонуватиме в бік повноцінної федерації.

Висновки. Аналіз динаміки номінального ВВП, чисельності населення, експорту та імпорту товарів ЄС за даними ЮНКТАД протягом 2015–2024 рр. завідав необхідність покращення позицій ЄС на світових ринках в умовах торговельної невизначеності. Для підвищення конкурентоспроможності ЄС серед регіональних об'єднань у глобальній економічній системі варто звернути увагу на посилення наднаціональності в ЄС; розроблення та імплементацію спільної і єдиної політики: торговельної, безпекової, індустріальної, монетарної, фінансової та ін.; удосконалення якості функціонування наднаціональних органів управління. Посилення наднаціональності в ЄС є основою формування його суверенітету як єдиного цілого, що зміцнюватиме позиції ЄС у світовій економіці в умовах глобальної торговельної невизначеності.

Література:

1. Баштанник О.В. Національна держава в наднаціональному союзі: інституціональні структури, інституційні норми та глобальна ідентичність (приклад ЄС). *Науковий журнал «Politicus»*. 2017. Вип. 1. С. 174–178.
2. Hlushkov V.A. A multipolar new world order versus a unipolar world (in the context of the split among the Western elite). *Актуальні проблеми політики*. 2016. Вип. 58. С. 77–95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/appol_2016_58_11
3. Кістерський Л.Л. У пошуках виходу з кризи: Біблія очима економіста. *Економіка України*. 2014. № 1. С. 21–32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2014_1_3

4. Радзівська С.О. Глобалізація та регіоналізація у світовому господарстві: монографія. Київ : ТОВ «ТРОПЕА», 2020. 360 с.
5. Радзівська С.О. Регіоналізація та глобалізація: взаємозв'язки та перспективи безконфронтаційного розвитку: монографія. Київ: «СІК ГРУП УКРАЇНА», 2018. 376 с.
6. Толстов С.В. Євроатлантичне співтовариство в умовах перехідного стану міжнародної системи. *Стратегії зовнішньої та безпекової політики провідних міжнародних акторів*: зб. наук. пр. / за ред. С.В. Толстова. Київ: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2017. С. 6–16.
7. Фомін С.С. Євроскептицизм в країнах ЄС та його вплив на зовнішню політику Євросоюзу. *Стратегії зовнішньої та безпекової політики провідних міжнародних акторів*: зб. наук. пр. / за ред. С.В. Толстова. Київ: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2017. С. 16–25.
8. Fassbender B. Are the EU member states still sovereign states? The perspective of international law. *European Papers*, Vol. 8, 2023, No 3, pp. 1629–1643.
9. Gastinger M. Introducing the EU exit index measuring each member state's propensity to leave the European Union, *European Union Politics*. June 2021. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/14651165211000138>
10. Goebel R. J. Supranational? Federal? Intergovernmental? The Governmental structure of the European Union after the Treaty of Lisbon. *Columbia journal of European law*. 2014, Vol. 20, № 1, p. 77–142
11. Schelkle W., Kyriazi A., Ganderson J., Altiparmakis A. Brexit – the EU membership crisis that wasn't? *West European Politics*, 2024, 47(5), 997–1020. DOI: <https://doi.org/10.1080/01402382.2024.2325780>
12. Trade and economic security. The Directorate-General for Trade. 25 April 2025. URL: https://commission.europa.eu/about/departments-and-executive-agencies/trade-and-economic-security_en
13. The Treaty of Lisbon. Fact Sheets on the European Union – 2025. European Parliament. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/5/the-treaty-of-lisbon>
14. UNCTAD Handbook of Statistics 2016. U.N., N.Y. & Geneva, 2017. 246 p.
15. UNCTAD Handbook of Statistics 2019. U.N., N.Y. & Geneva, 2020. 103 p.
16. UNCTAD Data Hub, Empowering development through data and statistics. 2025. URL: <https://unctadstat.unctad.org>
17. Wahl P. Between Eurotopia and nationalism: a third way for the future of the EU. *Globalizations*. 2017. Vol.14, Issue 1. P. 157–163.

References:

1. Bashtannyk O. V. (2017) Natsional'na derzhava v nadnatsional'nomu soyuzi: instytutsional'ni struktury, instytutsiyni normy ta hlobal'na identychnist' (pryklad ES) [Nation-state in a supranational union: institutional structures, institutional norms and global identity (the example of the EU)]. *Scientific journal "Politicus"*. no. 1. pp. 174–178. (in Ukrainian)
2. Hlushkov V. A. (2016) A multipolar new world order versus a unipolar world (in the context of the split among the Western elite). *Actual problems of politics*. no. 58 pp. 77–95. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/appol_2016_58_11
3. Kistersky L. (2013) U poshukakh vykhodu z kryzy: Bibliya ochyma ekonomista [To end a depression: economic perception of the Bible]. *Economy of Ukraine*. no. 6. pp. 4–19. (in Ukrainian)
4. Radziyevska S. O. (2020) Hlobalizatsiya ta rehionalizatsiya u svitovomu hospodarstvi: monograph [Globalization and regionalization in the world economy: monograph]. Kyiv: TROPEA, 360 p. (in Ukrainian)
5. Radziyevska S. O. (2018) Rehionalizatsiya ta hlobalizatsiya: vzayemozvyazky ta perspektyvy bezkonfronta-tsiynoho rozvytku: monograph [Regionalization and globalization: interrelationships and prospects for non-confrontational development: monograph]. Kyiv: "SIK HRUP UKRAYINA", 376 p. (in Ukrainian)
6. Tolstov S. V. (2017) Yevroatlantychne spivtovarystvo v umovakh perekhidnoho stanu mizhnarodnoyi systemy [The Euro-Atlantic Community in the Context of the International System in Transition] Stratehiyi zovnishn'oyi ta bezpekovoyi polityky providnykh mizhnarodnykh aktoriv [Foreign and Security Policy Strategies of Leading International Actors] Collection of Scientific Papers; Kyiv: State Institution "Institute of World History of the National Academy of Sciences of Ukraine," pp. 6–16. (in Ukrainian)
7. Fomin S. S. (2017) Yevroskeptytsyzm v krayinakh ES ta yoho vplyv na zovnishnyu polityku Yevrosoyuzu [Euro-scepticism in EU countries and its impact on the European Union's foreign policy] Stratehiyi zovnishn'oyi ta bezpekovoyi polityky providnykh mizhnarodnykh aktoriv [Foreign and Security Policy Strategies of Leading International Actors] Collection of Scientific Papers; Kyiv: State Institution "Institute of World History of the National Academy of Sciences of Ukraine," pp. 16–25. (in Ukrainian)
8. Fassbender B. (2023) Are the EU member states still sovereign states? The perspective of international law. *European Papers*, vol. 8, no. 3, pp. 1629–1643.
9. Gastinger M. (2021) Introducing the EU exit index measuring each member state's propensity to leave the European Union, *European Union Politics*. June 2021. Available at: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/14651165211000138>
10. Goebel R. J. (2014) Supranational? Federal? Intergovernmental? The Governmental structure of the European Union after the Treaty of Lisbon. *Columbia journal of European law*. vol. 20, no. 1, pp. 77–142.
11. Schelkle W., Kyriazi A., Ganderson J., & Altiparmakis A. (2024). Brexit – the EU membership crisis that wasn't? *West European Politics*, no. 47(5), pp. 997–1020. DOI: <https://doi.org/10.1080/01402382.2024.2325780>
12. Trade and economic security (2025) The Directorate-General for Trade. 25 April 2025. Available at: https://commission.europa.eu/about/departments-and-executive-agencies/trade-and-economic-security_en
13. The Treaty of Lisbon (2025) Fact Sheets on the European Union – 2025. European Parliament. Available at: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/5/the-treaty-of-lisbon>
14. UNCTAD Handbook of Statistics 2016 (2017) U.N., N.Y. & Geneva, 246 p.
15. UNCTAD Handbook of Statistics 2019 (2020) U.N., N.Y. & Geneva, 103 p.
16. UNCTAD Data Hub, Empowering development through data and statistics (2025). Available at: <https://unctadstat.unctad.org>
17. Wahl P. (2017) Between Eurotopia and nationalism: a third way for the future of the EU. *Globalizations*. vol. 14, no. 1. pp. 157–163.

Стаття надійшла: 28.08.2025

Стаття прийнята: 21.09.2025

Стаття опублікована: 09.10.2025